

Ірина Погребинська

МЕХАНІЗМИ І ФОРМИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ
(НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКО-ЄВРЕЙСЬКИХ
ІНТЕРАКЦІЙ У ПЕРІОД ЗУНР)

*Основним механізмом реалізації інтересів у процесі інтеракцій була мобілізація владного ресурсу з українського боку і ресурсу політичного рухів — з єврейського. Для української сторони залучення консолідованого єврейського ресурсу означало збільшення питомої ваги владного ресурсу держави. Для єврейської спільноти українська підтримка на державному рівні була найкоротшим шляхом до реалізації власного політичного інтересу — культурно-національної автономії. **Ключові слова:** Східна Галичина, культурно-національна автономія, Західноукраїнська Народна Республіка, Єврейська національна культурна автономія, політичні інтереси.*

*Pogrebinska I. Mechanism and Forms of Political Interest (on the Ukrainian-Jewish interactions during ZUNR). This article «Mechanism and Forms of Political Interest (on the Ukrainian-Jewish interactions during ZUNR)», written by Pogrebinska Iryna examines one facet of Ukrainian-Jewish relations, namely the political aspects of Jewish national-cultural autonomy during the period of Western Ukrainian Republic. The subjects of analyses are political interests of mentioned ethnic groups as well as methods and forms of their achievement. The author comes to the conclusion that the point of intersection of political interests of both ethnic segments was nation-cultural autonomy. With the idea of national-cultural autonomy the Jewish minority led by Zionistic organization aimed at gaining its place in the multi-ethnic context of Eastern Galicia. Ukrainian government in its part supported Jewish aspirations reasoning from political expediency rooted in Ukrainian nation democratic tradition. **Keywords:** Eastern Galicia, nation-cultural autonomy, Ukrainian-Jewish relations, political interests, Western Ukrainian Republic, political expediency.*

Створення ЗУНР було закономірним результатом розвитку українського визвольного руху, його боротьби за незалежну національну державу. За часів існування ЗУНР (де-факто і де-юре) соціально-політичні процеси на теренах Східної Галичини проходили під знаком боротьби за національно-державні цінності і пріоритети. У сфері українсько-польських стосунків ця боротьба набула форми збройного протистояння. Позиція, артикульована чільниками єврейської спільноти, а також конкретні дії єврейських політичних акторів оцінювалися українською і польською сторонами з точки зору релевантності їхнім територіальним вимогам як в ході конфлікту, так і по його завершенні.

Релевантність, одначе, є поняття суб'єктивне. Тому не дивно, що у постверсальському західноукраїнському і польському національних дискурсах в оцінках ролі євреїв були присутні відверто негативні конотації* [1]. Рефлектуючи над українсько-єврейськими взаєминами в Галичині періоду ЗУНР, відомий єврейський діяч, учасник українського державотворення на Наддніпрянщині С.Гольдельман стверджував: «Шкідливі наслідки об'яви нейтралітету майже

---

* І. Лисяк-Рудницький, посилаючись на свідчення учасника листопадових подій у Львові поляка Ф. Крисяка, констатує, що українські «...лідери кинули їм (євреям — І.П.) на принаду те, про що завжди мріяли сїоністи, право відрубного, самовизначеного народу».

не піддаються підрахунку. Вони помітні у всіх сферах життя, при всіх стосунках українців з жидами» [2]. Спрямованість аргументації сучасних дослідників* [3], що аналізують цю тему в етноісторичній перспективі, зазвичай, залежить від ступеня політичної коректності і широти наукової ерудиції. Уявляється, що в обох випадках, за всієї їх зовнішньої несхожості, спосіб інтерпретації має спільну рису — вільно чи мимоволі перетинаються межі між різними галузями знання, а також між офіційною, повсякденною і академічною мовами. Як наслідок — в текстах, побудованих з «уламків» різних словників, порушуються внутрішні зв'язки понятійних систем. «Само переміщення понять з меж однієї дискурсивної формації до другої, яка характеризується зовсім іншим понятійним середовищем, не може не змінювати зміст цих понять, ... соціокультурний контекст спроможний змінювати і зміст понять, і сукупність практик, що обслуговується цими поняттями» [4].

Враховуючи сказане, зазначимо, що *політичну* специфіку і логіку українсько-єврейських інтеракцій у контексті загальної теми дослідження — єврейської національно-культурної автономії — можна проаналізувати за допомогою понятійного апарату теоретичної і практичної політології, а саме — залучити до аналізу таке поняття, як *політичні інтереси*. Категорія *інтерес* є своєрідним смисловим маркером, який підкреслює і висвітлює різні грані наративу, що вивчається. Тут під політичним інтересом розуміється виборче відношення інституціональних і соціальних об'єктів політики до суспільно-політичних процесів, реальна причина їх політичної активності, заснована на певних світоглядних принципах і установках. Інакше кажучи, це є внутрішнє усвідомлене джерело політичної поведінки, яке спонукає суб'єкти політики до постановки певних політичних цілей і здійснення конкретних

* Окремі вчені, як, наприклад, Г.Абрамсон, вважають, що делеговані до ЄНРади сіоністи (Л. Райх, М. Рінгель, д-р Шрейбер, д-р Вашці, Я. Ейслер та Г. Розмарін) були полонізовані, що й визначало, очевидно, їхні політичні симпатії. Водночас, зауважує вчений, на формування їхньої позиції суттєво впливали демократичні засади національної політики українського уряду. Як наслідок — проголошення позиції невтручання в польсько-українське протиборство. Інше бачення подій подає представник української діаспори М. Стахів. Він стверджує, що протягом кінця жовтня — початку листопада 1918 р. позиція ЄНРади Східної Галичини еволюціонувала від підтримки Української держави до нейтралітету. Датою зміни позиції ЄНРади М. Стахів вважає 11 листопада 1918 р. Слід зазначити, що найбільш повно зміст українсько-єврейських стосунків як відображення політичних інтересів розкрито у роботах М. Гона, а також у статтях І. Монолатія.

політичних дій для їх досягнення. Політичному інтересу належить важливе місце у свідомій регуляції соціальних процесів у виборі і забезпеченні пріоритетів [5]. «Необхідність, потреба, інтерес є рушійними факторами матеріальної і духовної діяльності людей у всіх формах, детермінують виникнення і розвиток національної ідеї, форми і способу мислення і дій класів, націй, соціальних груп і особистостей, які реалізують національну ідею» [6].

Доцільність залучення цієї категорії пояснюється тим, що за її допомогою можна структурувати владні відношення у поліетнічному суспільстві, прояви здійснення політичної влади, діяльність національної політичної еліти, партій і рухів. Варте уваги і те, що політичний інтерес фокусує всю сукупність політичних процесів і подій. Вони сприймаються і оцінюються суб'єктами політики з точки зору корисності і можливості для досягнення своїх цілей. «Уважний розгляд історії, — писав Гегель, — впевнює нас у тому, що дії людей випливають з їх інтересів, і лише вони відіграють головну роль» [7]. Про те, що саме національним інтересом визначалася логіка подій на теренах Центрально-Східної Європи наприкінці Першої світової війни, свідчать і конкретно-історичні факти, і колективна «історична» і «політична» свідомість. Об'єктом дослідження є механізми і форми реалізації політичного інтересу, розглянуті у рамках основних тенденцій західноукраїнського політичного простору. Предметом дослідження — єврейська культурно-національна автономія як політичний інтерес єврейського етнонаціонального сегмента західноукраїнської держави.

Після створення ЗУНР політичні відносини між українцями і євреями набувають нової якості. Насамперед ідеться про зміну формальних ознак політичних акторів. До листопада 1918 р. українсько-єврейські політичні відносини проходили у одній, горизонтальній, площині: це були стосунки між політичними групами, які здебільшого актуалізувалися в періоди електоральної активності. Виникнення української держави переформатувало міжпартійні відносини. Відтоді вирішального значення набуває вертикальний вектор, який чітко підкреслює ієрархію взаємодії: держава (державні інститути) — єврейські політичні партії і рухи, єврейські громадські інститути.

Суттєвих змін набули і змістовні, зокрема функціональні характеристики інтеракцій, які визначалися політичним інтересом їх учасників. Відомо, що реалізація політичного інтересу завжди пов'язана зі здійсненням двох протилежних, але не взаємовиключних

тенденцій: тенденції на політичне самоутвердження і тенденції на історичну творчість, яка виражає виборчу орієнтованість суб'єкта на реалізацію цієї чи іншої об'єктивної можливості [8]. Ці дві тенденції створюють діалектичне протиріччя в реалізації політичного інтересу. Їх взаємне заперечення проявляється в тому, що вони не тотожні, оскільки створюють два взаємно протилежні напрями і результати.

Восени 1918 р. головною тенденцією українського національного інтересу стає політичне самоутвердження, спрямоване на розвиток суб'єкта влади. Результатом процесу політичного самоутвердження мав стати розвиток самого суб'єкта — носія політичного інтересу. Кажучи про єврейський національний інтерес, зазначимо, що йому на той час була властива головним чином тенденція на історичну творчість. Її пріоритетність визначалася як внутрішніми чинниками (відсутністю єврейського політичного представництва), так і специфікою цільових установок сіоністського руху і сіоністських партій, сукупність яких становила сталу більшість у єврейському політичному просторі Східної Галичини. Принципову важливість має спостереження про те, що обидві тенденції не є взаємовиключними. Учасники політичного процесу, залежно від своїх внутрішніх установок, спроможні винайти точки зіткнення і для поєднання інтересів. Далі розглянемо, чи відбулося це суміщення у політичному просторі ЗУНР.

Основним об'єктом політичного інтересу є влада і владні відносини у суспільстві. Головним завданням української влади на той час було утримання і використання політичної влади на теренах Східної Галичини. У листопаді 1918 р. УНРада утворила коаліційний уряд — Тимчасовий державний секретаріат у складі 14 державних секретарів на чолі з К. Левицьким, до якого увійшли представники майже всього українського політичного спектра. Утворення уряду дозволило ввести до дії основний механізм реалізації українського політичного інтересу — діяльність владних структур, насамперед — виконавчого органу влади. За свідченням, визнанням повного громадянського і національного рівноправ'я євреїв у ЗУНР стало запрошення їхніх представників обійняти посади віце-прем'єра судочинства та віце-міністра закордонних справ в українському уряді [9].

Складні воєнно-політичні обставини, в яких проходило становлення Західноукраїнської держави, актуалізували проблему внутрішньої консолідації суспільства, згуртованого навколо принципу

української державності. У контексті імперативу внутрішньої консолідації на порядок денний висувалися питання про залучення політичного ресурсу з етнонаціональної сфери. З-поміж двох етнічних спільнот, що становили майже 25 відсотків неукраїнського населення новоутвореної держави, потенціалом підтримки володіли лише євреї, оскільки поляки відповіли на українську незалежність відкритим збройним протистоянням. Уявляється, однак, що прагматичний фактор був не єдиним у системі детермінант стратегії формування політичної системи ЗУНР. Створення якісно нової сукупності політичних інститутів, норм, цінностей і відносин було глибоко мотивоване ідеологічно. До складових ліберально-демократичної ідеології чільників українського національного руху належали і уявлення про необхідність і можливість українсько-єврейського співробітництва, а також про соціально-політичний дизайн єврейської спільноти в рамках української держави. Безумовно, під час гострої фази українсько-польського протистояння «арифметичні» підрахунки мали місце (до речі, вони не є табу у політичній практиці) і визначали тактику українського уряду. В той же час, в основі його стратегії лежав принцип національного самовизначення, екстраполяція якого на єврейську спільноту означала за цих умов визнання права на нетериторіальну автономію.

Незважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію, були здійснені важливі кроки для розвитку національно-культурної сфери та організації народної освіти, ухвалено низку законів, які послужили основою організації і демократизації української національної системи освіти [10]. В середині квітня був ухвалений виборчий закон, в якому регламентувався порядок висунення кандидатів, формування виборчих комісій, проведення виборів [11]. Окрім безпосередньої діяльності владних структур як механізмів реалізації інтересів виступали засоби масової інформації. 10 листопада офіційний орган української адміністрації на Покутті заявив: «Українці утворили свою державу на тих землях, де український народ живе в більшості. Побіч Українців живуть в меншості Поляки і Жиди, і їм належить ся ті самі горожанські права, що і Українцям. (...)» [12].

З точки зору загальної теми дослідження важливо відзначити, що більшість законодавчих актів ЗУНР містили окремі статті, де поряд з громадянськими визначалися національні права. Таким чином, чільники українського національного руху послідовно дотримувалися політичного курсу, основи якого були закладені

духовними лідера національного відродження. Владна риторика — визнання євреїв нацією (19 жовтня 1918 р.), закликання до складу УНРади, визнання права на утворення національної ради [13], підкріплена символічними актами (друкування декларацій нової влади не тільки українською та польською, а й мовою їдиш) — збігалася з конкретними діями влади у законодавчому полі. Принцип захисту меншин зі складової політичної програми українського національного руху перетворився на основу риторичного і інституціонального включення не-українських етнічних груп до політичного співтовариства, створивши тим самим захисні механізми адаптації до політичної і культурної сфери «титульної» нації.

Рішення уряду окреслювали імпульси і мотиви основного українського політичного актора, який впевнено і послідовно виконував роль ідеолога, законодавця і виконавця реформи політичної системи. Реалізація стратегічних і тактичних цілей українського національно-визвольного руху здійснювалася в дусі інтеграції потреб і інтересів не лише українського, але й інших національних сегментів. Новий формат взаємодії, пов'язаний з легітимізацією політичної влади, значно збільшив ресурсні можливості української сторони. Слід звернути увагу і на протилежні — сутнісні і формальні — сторони зростання владного потенціалу. Статус законодавця збільшував правову відповідальність суб'єкта законотворчості, одночасно обмежуючи політичну діяльність правовими рамками.

У цьому відношенні активність єврейської сторони, спрямована на реалізацію власного інтересу, *теоретично* мала значно більш опцій для політичного маневру. По-перше, існувало менш формальних обмежень для легітимного політичного «амплуа» цього гравця. По-друге, той факт, що його актуальний інтерес був спрямований до сфери політичних відносин, а не до владних претензій на певну територію, створював умови для проведення гнучкої тактики, швидкого реагування і перерозподілу ресурсів мірою зміни політичної кон'юнктури. *На практиці* успішна реалізація цих опцій залежала від спроможності усвідомити своє становище у суспільстві на основі порівняння зі становищем, ресурсом інших груп і сформулювати адекватні ідеальному інтересу і реальному політичному моменту політичні пріоритети і лозунги.

На початковому етапі основним механізмом реалізації політичного інтересу єврейського сегменту стає політичний вплив єврейських громадських діячів, партій і рухів, які активно використовували засоби масової інформації, а також артикулювали свою позицію

у письмових зверненнях до вищих органів влади та впливових міжнародних організацій. Мобілізація політичного ресурсу єврейських партій та їх об'єднання навколо пріоритетів моменту обумовила коаліційний формат майбутнього представницького органу.

18–20 грудня у Станіславі розпочав роботу установчий з'їзд ЄНРад тієї частини Галичини, що контролювалася українськими військами. Участь у з'їзді брали представники 22 місцевих національних рад [14]. Головними питаннями порядку денного були: утворення ЄНРади Східної Галичини, розробка і узгодження нових форм організації єврейства краю, створення єврейської освітньої системи та вироблення політичної платформи [14, с. 39]. Головою Національної Ради був обраний д-р Рувен Йонас. 25 грудня Рада звернулася до українського уряду з письмовим усвідомленням. У ньому зазначалося, що євреї Галичини мають намір і готові організувати свою общинну, освітню і соціальну діяльність у формі автономії. 6 січня 1919 р. під час візиту до заступника прем'єр-міністра Л. Гачинського представники ЄНРади Гальперн та Йонас, підтвердивши нейтральну позицію в українсько-єврейському протиборстві, разом з тим наголосили, що євреї братимуть участь в адміністративній діяльності держави на основі проголошеного урядом права національних меншин на рівність і національну автономію [15].

Початок фази реалізації власного політичного інтересу має принципове значення для аналізу українсько-єврейських інтеракцій. Важливість моменту полягала насамперед в тому, що саме на цьому етапі спрацьовує діалектика тенденцій, властивих політичному інтересу взагалі. Утворення ЄНРад змінює якісне наповнення єврейського політичного інтересу, збільшуючи питому вагу тенденції до «самоутвердження». Збіг тенденцій політичних інтересів обох народів стає каталізатором взаємодії, посилюючи її внутрішній позитивний потенціал. Саме на цьому етапі ідеали миттєво збігаються з реальністю. Конкретним проявом цього процесу стають не лише кількісні характеристики українсько-єврейської політичної взаємодії, але і зміна загального вектора дії єврейських політичних сил.

Реальними проявами зміни вектора стають репрезентації поглядів єврейської політичної еліти. Вже на конференції, що відбулася у Відні на початку 1919 р., низка делегатів зі Східної Галичини виступила за співпрацю з українцями. Наприклад, Вальдман та Векслер визнали бажаною роботу євреїв у будівництві української держави. М. Рінгель вважав, що євреї повинні служити

в українській армії (ЗУНР у той час не рекрутувала євреїв) за умови їхнього використання на будь-якому фронті, окрім антипольського [9, с. 122–123]. Тенденції до зближення національних інтересів позначилися і на формах взаємодії на більш широкому соціальному рівні. У першій половині 1919 р. частішають факти українсько-єврейської співпраці не лише на рівні еліт, а і у громадянському секторі соціальної активності. Єврейська громадськість активно висувала своїх представників до участі у місцевих органах влади.

Збіг тенденцій до самоутвердження зміцнив мотивувальні аспекти українсько-єврейських інтеракцій і актуалізував питання про використання спільного політичного ресурсу кожною зі сторін. Ішлося, по суті, про оптимізацію існуючих форм політичної взаємодії для просування загальних і власних — «національних» — інтересів. Ситуація, яка склалася на теренах Східної Галичини на початку 1919 р. («Вовчухівська операція», припинення воєнних дій [16] і перенесення центру впливу до міжнародних інстанцій), вимагала від українського уряду заходів, спрямованих на посилення позицій ЗУНР (ЗОУНР) на міжнародній арені. У цьому контексті зростала роль «єврейського чинника». Спроби залучити політичний ресурс сіоністських організацій для виконання функцій у рамках української політичної системи спостерігалися в січні 1919 р. у Відні....» [17].

Кульмінацією єврейської культурно-національної автономії, вищою точкою її «політичної долі» було залучення представника єврейської спільноти до роботи уряду. Навесні 1919 р. ЕНРади розпочала переговори про встановлення відділу (децерненту) з єврейських справ при президії Державного секретаріату (уряду). Рішення про встановлення урядової посади для єврейського представництва було ухвалено 2 квітня 1919 р. Встановлювалося, що до кола компетенції децерненту входитимуть питання з захисту прав і культурного розвитку єврейського населення як національної меншини в складі української держави; що децерненту мав призначати прем'єр-міністр українського уряду; за згоди членів уряду децернент мав би брати участь у його засіданнях з правом дорадчого голосу. До кола обов'язків децерненту входили всі справи, пов'язані з єврейською автономією. Він мав право консультувати уряд з питань тих наказів, розпоряджень і законопроектів, які мали пряме чи непряме відношення до євреїв. До кола його повноважень входило також право висловлювати рекомендації і вносити

поправки до документів, які торкаються інтересів єврейського населення. Представник ЄНРади в уряді курирував всі єврейські соціальні і економічні організації, здійснюючи загальний нагляд за збереженням всього обсягу громадянських і національних прав. Бюджет, наданий в розпорядження децернаменту, покривався за рахунок державного казначейства.

Утворення ключової ланки в структурі взаємодії єврейської автономії з урядом наповнило новим змістом таку форму реалізації політичного інтересу, як виконання політичних функцій у рамках інститутів, що входять до політичної системи. Новація мала два рівні: формальний і змістовний. Сутність формального рівня в тому, що до механізму реалізації політичних інтересів був підключений додатковий елемент у вигляді посади представника єврейської автономної структури при уряді. Сутність змістовного рівня містилася у двоїстості політико-правової природи посади децернаменту. Транслюючи розпорядження єврейського представницького органу в українському уряді, він виступав як носій колективної правосуб'єктності. Суб'єктні властивості зберігалися за ним і при зворотному процесі. В той же час, відповідно до *політичного* рішення він не мав права репрезентувати власні політичні уподобання і тому залишався лише об'єктом політичного впливу як кожної сторони окремо, так і обопільної політичної взаємодії.

Не маючи власних політичних функцій, він, тим не менш, був фігурою політичною, діяв за політичним призначенням і відповідно до політичної програми тієї сили, яка в період 1918 — першої половини 1919 р. перебрала на себе функції лідера політичного процесу єврейства Східної Галичини. Створення децернаменту свідчило про блискучу перемогу сіоністського руху, підтверджувало правильність обраної ним тактики, результативність лозунгів його лідерів, які у надзвичайно складних умовах спромоглися монополізувати владу на єврейському політичному полі і створити якісно новий інструмент просування власних політичних інтересів.

Варто уваги те, що за зовнішньої легітимності новий механізм просування політичних інтересів був напівлегітимним з погляду української сторони, яка не встигла ухвалити закон і розробити механізми реалізації культурно-національної автономії. Остання, за повідомленням українського пресового бюро, лише в середині квітня визнала за ЄНРадами право представництва єврейського населення та визнала обсяг податків, що мали сплачувати на користь держави [14, с. 55]. Те, що призначення децернаменту

передувало виборам до Єврейської Національної Ради, робило посаду представника нелегітимною з точки зору єврейського політичного простору.

Слід визнати, що «внутрішня» легітимація автономії відбулася невдовзі після її формування. Выборчий процес до Єврейської Національної Ради розпочався ще під час переговорного процесу навколо принципових засад децаренту. Вибори до ЄНРади відбулися 18 травня 1919 р. за високої активності електорату. Ознакою часу було надання права голосу жінкам. Факт проведення демократичних виборів і формування представницького органу єврейської культурно-національної автономії, також як і результати виборів, були завершальними подіями періоду формування єврейської спільноти Східної Галичини як політичної нації. Відтоді мав розпочатися новий етап її розвитку — як повноправного легітимного учасника політичного процесу з якісно новими механізмами політичного впливу і чималим політичним ресурсом. Виявилося, однак, що за часів геополітичних зрушень політичного ресурсу не вистачає. Вирішальним є ресурс економічний, зокрема військовий. Саме він визначає політичні вектори дії і протидії, правила гри і розставляє політичних гравців на політичному полі.

За тиждень після закінчення виборів до ЄНРади розпочався широкомасштабний наступ польських військ по всій лінії польсько-українського фронту. 25 червня 1919 р. «Рада десяти» на Паризькій мирній конференції надала дозвіл Польщі продовжувати воєнні операції аж до річки Збруч [18]. Воєнна і дипломатична перемога Другої Речі Посполитої означала фактичну ліквідацію ЗУНР, перетворення її на об'єкт міжнародного права. Безпосереднім наслідком тих подій для єврейської автономії була ліквідація автономії як структури і як принципу державної політики ЗУНР.

З погляду українських і єврейських політичних інтересів цей період був не безперечним, але й не даремним. Під час існування ЗУНР, а в її рамках — єврейської культурно-національної автономії, носії політичних інтересів, як в особі політичних еліт, так і політичних акторів широкого соціального спектра спромоглися досягнути політичних цілей і приступили до розробки механізмів утримання і використання політичної влади. В світлі поставлених у цьому підрозділі проблем зробимо висновки щодо основних механізмів і форм реалізації політичних інтересів та їх адекватності національним стратегіям і політичним процесам Західно-української Народної Республіки.

У центрі політичних інтересів українського національного руху в той період було завоювання і утримання політичної влади. Головним механізмом реалізації цього інтересу стає діяльність владних структур в особі його представницького органу — Української Народної Ради і виконавчого органу — Державного секретаріату. Коаліційний формат уряду на початковому етапі існування ЗУНР обумовив значно менше використання таких механізмів, як політичний вплив партій, засобів масової інформації і тиск політичних сил. Основною формою реалізації інтересів стає виконання політичних функцій у рамках інститутів, які входять по політичній системі: уряду, УНРади і місцевих рад. Завдяки обраній стратегії політичного менеджменту вдалося «уникнути правової порожнечі, не допустити хаосу і поступово розбудувати дійсно правову, демократичну державу» [11, с. 254]. Сучасні дослідники одностайно відзначають, що «західноукраїнській державі вдалося забезпечити на своїй території стабільність і порядок. Надзвичайно швидке й ефективне створення адміністративного апарату являло собою досягнення, що його могли повторити рідко які з нових східноєвропейських держав...» [19]. Життєво важливою для досягнення національного інтересу була і така форма його реалізації, як участь у військово-політичній сфері. Національні інтереси обумовили тактику основного політичного актора, яка полягала у якнайшвидшій консолідації всіх соціально-політичних сегментів суспільства.

У рамках цієї тактики вирішувалися і питання, пов'язані з етнічністю. Слід підкреслити, що чільники української держави розглядали ці питання в дусі своєї епохи — з есенціалістських позицій. Інакше кажучи, український інтерес до єврейського питання знаходився в сфері адаптації цього питання до квазідержавного інституту культурно-національної автономії. Швидкі і вчасні дії основного політичного актора у символічному і правовому просторі в напрямі єврейського інтересу створили сприятливі умови для позитивної реакції з боку єврейської спільноти, яка на той час наближалася до досягнення власного політичного інтересу — легітимізації себе як політичної нації в діаспорі. Роль утримувача балансу в єврейському політичному сегменті і українсько-єврейської політичної взаємодії взяли на себе галицькі сіоністські організації і партії центристського спрямування. Саме вони визначали в рамках спільного на той час національного інтересу політичну стратегію, яка в очах оточуючого неєврейського світу однозначно трактувалася як стратегія єврейської спільноти.

До речі, на той час таке сприйняття, за невеликим винятком, відповідало дійсності (зрозуміло, що йдеться саме про політичних акторів), бо під впливом революційних подій єврейські партії і рухи виступали відносно консолідовано. Основним механізмом реалізації політичного інтересу єврейських політичних сил, їхньої стратегії і тактики стає політичний вплив партій. Артикуляція позицій здійснюється через засоби масової інформації. Слід зауважити, що на відміну від українських політичних сил, які перетворилися на суб'єкта політичної дії, єврейські рухи мали суб'єкт-об'єктні характеристики. З точки зору основного українського політичного гравця, вони були об'єктом, а з точки зору власної стратегії — їхня політична суб'єктність мала яскраво виражену тенденцію до зростання. Позиція на політичному полі зумовила і форми політичної дії. Основними формами реалізації політичного інтересу стають: у міжнаціональних інтеракціях — реакція на імпульси, що виходили з політичної системи, на власному етнічному просторі — діяльність у політичних партіях і організаціях політичної спрямованості. Тактика нейтралітету зумовила символічну відмову від такої активної форми діяльності (у державному просторі), як виконання політичних функцій у рамках політичних інститутів і воєнно-політичної сфери. Однак на практиці, як доведено у дослідженнях сучасних етнополітологів і істориків, були численні приклади прямої і непрямої участі. В цілому, за шкалою ієрархії форм політичної діяльності, єврейська спільнота на державному рівні *брала участь*, а на рівні власного політичного простору — *діяла* (створення ЄНРад).

Більш предметною темою є узагальнення українсько-єврейських політичних інтеракцій, зокрема з приводу культурно-національної автономії. Аналізуючи їх, доходимо висновку, що рамковий і мотивувальний контекст українсько-єврейського діалогу, спрямованого на реалізацію національних інтересів, задала законодавча діяльність української влади. Основним механізмом реалізації інтересів у процесі інтеракцій була мобілізація владного ресурсу з українського боку і ресурсу політичних рухів — з єврейського. Для української сторони залучення консолідованого єврейського ресурсу означало збільшення питомої ваги владного ресурсу держави. Для єврейської спільноти українська підтримка на державному рівні була найкоротшим шляхом до реалізації власного політичного інтересу — культурно-національної автономії.

Таким чином, автономія ставала центральною точкою, в якій перетиналися національні інтереси обох сторін. Зруйнування держави приводило до наступної ланцюгової реакції:

- 1) усунення основного каналу взаємодії;
- 2) віддалення «реалізованої» національної мети на невизначений термін внаслідок зменшення сукупного ресурсу;
- 3) приведення механізмів реалізації національних інтересів і векторів їх дії до відповідності з новою моделлю політичної системи. На жаль, вибір моделей на той час був не великим, бо ті режими, які витримали «тиск Версаля», свій головний національний інтерес бачили не в підтримці національних меншин, а у використанні владного ресурсу в інтересах моноетнічного націоналізму. Ідеологічну альтернативу їм, крім недосяжних старих демократій, становили тоталітаризм і фашизм, кожен з яких пропонував свій «найкращий» шлях до здійснення національної мрії.

---

1. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: В 2-х т. — К., 1994. — Т. 1. — С. 128.

2. Гольдельман С. Листи жидівського соціал-демократа про Україну. Матеріали до історії українсько-жидівських відносин за час революції. — Відень, 1921. — С. 28.

3. Abramson H. Prayer for the Government: Ukrainians and Jews in Revolutionary Times, 1917–1920. — Cambridge, 1999. — P. 153.

4. Соколовский С.В. Образы «других» в российской науке, политике и праве. — М.: Путь, 2001. — С. 135.

5. Див.: Общая и прикладная политология: Учебное пособие / Под общей редакцией В.И. Жукова, Б.И. Краснова. — М.: МГСУ; Изд-во «Союз», 1997. — С. 645, 649.

6. Михальченко М.І. Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. — Київ, 2005. — С. 15.

7. Гегель Г. Собр. соч. в 14 т. — М. — Л., 1935. — Т. 8. — С. 20.

8. Див.: Ханипов А.Т. Интересы как форма общественных отношений. — Новосибирск, 1987. — С. 70–82.

9. Стахів М. Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923 рр.: У 4-х т. — Скрантон, 1960. — Т. IV. — С. 122.

10. Вістник Державного Секретаріату освіти і віросповідань. — Станиславів, 1919. — 1 березня. — Ч. 1. — С. 3.

11. Див.: Український вибір. Політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку. — С. 259.
12. Цит. за: Монолатій Іван. До початків українсько-єврейського діалогу на Покутті у контексті становлення ЗУНР / <http://kolomyya.org/historypub/historypub3.htm>
13. Див.: Велика історія України від найдавніших часів до 1923 року. — Львів, 1935. — С. 791–792.
14. Погребинська Ірина, Гон Максим. Євреї в Західноукраїнській Народній Республіці. — Київ, 1997. — С. 39.
15. Лазинський Михаїл. Галичина, З.Р. 1918–1920. — Відень, 1922. — С. 42.
16. Див.: Краківський Орест. Українсько-польські взаємини 1917–1923. — С. 174–176.
17. Украинский скиталец. — 1924. — № 7. — С. 23.
18. Sprawy polskie na konferencji pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materiały. — Warszawa, 1967. — Т. II. — S. 353.
19. Субтельний О. Україна: історія. — К., 1991. — С. 323.